

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Quid sit amplificatio, & quotuplex. Et de optimo caractere amplificationis.
Capvt II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

oratorum amplificationem, à puerili quadam congerie, quòd illa rerum, & sententiarum magnitudinem paulatim succrescentem, cum iusto circumsectorum verborum pondere contineat: Hæc verbis, & nugis, inani quodam strepitu ad imperitarum aurium insidias luxuriantibus humiliter intumescat.

Itaque, ut summus aliquis, & rei militaris pericissimus Imperator, ad operosam quandam expeditionem lectissimum iuuentutis florem deligit, quem armis, animisque incitatum mittit in adversarios. Sic novi oratores, ubi rem amplificandam vident, & id præstantis esse, ut plurimum opus eloquentiæ, non minutias quasdam consecantur, sed illustria quæque in locum unum optima ratione distributa coagmentant, quòd totius orationis vis, & amplitudo plenior futura sit. At contra ignavi Rhetores imbecillam, & propè ferulem gregariorum multitudinem centuriant, quàm nihil potest esse contemptius.

Nec immeritò Longinus Criticus tales amplificatores perstringit, qui vel varietate distendunt, vel quisquiliis, & ramentis faciunt orationem:

Φλοῖωδῃ ἄσπερνα, καὶ σχολικὰ ἐγγυλάπλωντες, λυμάνεται γὰρ ταῦτα τὸ ὅλον ὡς αὐτὰ ψήματα ἢ ἀραμάματα ἐμπαοῖεντα μεγέθη συνοικοδομήματα.

Si ingeniosam oratoris amplificationem consideres, dicas te eximiam structuram, quadratis lapidibus, præclaro inter se nexu coherentibus compositam intueri: si contra futilem, & amplificatorum orbem, parietes videbuntur luto, paleis, & calculis malè obducti, hiantibus undique rimis dissuti. Quo igitur hoc vitium in graui præsertim eloquentia foedum declinari possit, nonnulla præcipienda sunt.

Quid sit amplificatio, & quotu-
plex.

Et de optimo caractere amplifi-
cationis.

CAPVT. II.

Circumfertur ab antiquis Rhetoribus, sed non satis peritis amplificationis nimis vaga definitio, qua dicitur λόγος μέγεθος, περιμύδεις τοῖς ὑποκειμένοις: Oratio magni-

tudinem addens rebus subiectis. Nimis inquam diffusa est hæc definitio, nam troporū, & affectuum potest esse communis, ut rectè obseruat Longinus Criticus: siquidem illa magnitudine quadam efferunt orationem.

Alia est natura sublimitatis, quam ὑψὸς vocant, alia amplificationis: sublimitas est in attollèda, amplificatio in fundenda oratione, illa in vi, hæc in lecta multitudine, illa magis spectat qualitatem, hæc quãtitatis, & diffusionis ratione habet. Est igitur amplificatio σύμπληρασις ἀπὸ πάντων τῶν ἐμπερομένων τοῖς πράγμασιν ὀρίων, καὶ τόπων ἰσχυροποιῦσα τῇ ἐπιμονῇ τοῦ χεῖρασκευαζόμενου. Plenitudo quædam, quæ ex omnibus rerum adiunctis, terminis, & locis, commoratione roborat orationem.

Primum igitur est plenitudo non redundantia, quò planè significat per amplificationem fieri corpus orationis, venusta quadam plenitudine confurgens, non tumore distentum.

Hæc autem plenitudo non petitur ex inani furo verborum, vel strepitu numerorum, sed ex optimis quibusque rerum adiunctis, idcirco addidit ἀπὸ τῶν πάντων τῶν ἐμπερομένων τοῖς πράγμασιν.

Postremo loco modum amplificationis docuit, cum ait fieri τῷ ἰσχυρισμῷ frequentatione scilicet, & commoratione, non quod eadem etiam, atque etiam semper iteranda sint, sed quod idem varijs adiunctis sit illustrandum, quod eodem in loco indicat his verbis.

ἕτερα ἐτέροις ἐπισηκλυόμενα μεγέθη συνεχῶς ἐπαισάχεται καὶ ἐπίβασιν, aliæ alijs veluti in orbem circumductæ magnitudines continenter ingeruntur per gradationem.

Duo autem sunt præcipua fermè amplificationis genera, vnum sit per augmentum, quod propriè vocatur αὐξήσις alterum per δυνάμιν, siue exaggerationem: hoc inter, αὐξήσις, & δυνάμιν conuenit, quod utraq; ampliorem faciat orationem, sed illa plus habet diffusionis, & ambitiosi ci. cuius: hæc adiunctis rerum, & ponderibus magis auget, quàm verbis.

Itaque in celsa illa exaggeratione, paucis aliquando res in summam extollitur magnitudinem, cum adiuuncta varia, atque epihæta aliud, atque aliud significantia, per gradatio-

nem.

nem aliquam intorquerur; in fusa autem amplificatione nihil noui persape affertur, sed vnum, atque idem diuersis sententijs, per iustam commorationem dicitur, & figuris dumtaxat variatur. Exemplum *Senótiws* sic illud ex Demosthene, hominem à communi vita, & omni morum urbanitate alienum, calumniatorem, tetrum, funestum, generis humani hostem describit his verbis.

Demost. i. in Aristog. 73.

Οὐχὶ τὴν πολιτικῶν ἀγαθῶν, καὶ ἐπὶ οὐδὲν τὴν ψυχὴν διαΐθει, οὐ τέχνης, οὐ γεωργίας, οὐδὲ ἄλλης ἐργασίας οὐδεμίας ἐπιμελείται. οὐ φιλανθρωπίας, οὐχὶ ὁμιλίας οὐδεμίας κοινωνεῖ. Ἀλλὰ πορεύεται διὰ τῆς ἀγορᾶς, ὡς περὶ ὄφεις, ἢ σκορπίου, ἢ κύνων ἀπὸ τῶν δειρῶν δεύρο καί κισσε σκοπῶν τῆν συμφορὰν ἢ βλαστημίαν, ἢ κακῶν τε προσφάμιδον, καὶ κατασῆσας ἐς φόβον ἀργύριον πράττειται, οὐδὲ προφοιτᾷ πρὸς τὰ τῆτων τὴν πόλει κερεῖαν, ἢ μωροπολίω, ἢ τῶν ἄλλων ἐργαστηρίων οὐδὲ πρὸς ἐν ἄλλῃ ἀσπείσθω, ἀνέδρουσθω ἀμύχτος, οὐ χάριν, οὐ φιλίαν, οὐδὲ ἀλλοῦ οὐδὲν ὧν ἀνθρώπου μέγιστος γινώσκω, μετ' ὧν δὲ οἱ ζωγράφοι τοὺς ἀσεβεῖς χαράσσειν εἰς ἀδύ, μετὰ τῆτων, μετ' ἀρεῶν, καὶ βλαστημίας, καὶ φθόνου, καὶ σάσεως, καὶ νεύσεως περιέρχεται.

Vide, vt non vnum, atque idem dicit, sed nouis semper sententijs, nouis verbis rem eadem frequentat, & attollit.

Nullum (inquit ciuiliu) bonorum ynquā attingit, quo animum excoleret suum : Non bonas artes, non agriculturam, non industriam denique ullam curat, nullius humanitatis, & communis vsus est particeps : Sed incedit per forum, quasi serpens, aut scorpius exerto spiculo, huc, & illuc prospectans. Si cui noxam, aut calumniā, aut aliquod aliud malum afflare, vel saltem timorē incutere possit, vt inde pecuniam conficiat.

Nunquam frequentat tonstrinas, vnguentarias, aut alias officinas, in quas coetus hominum confluere solent, sed nefarius, extorris, expers societatis humanae, non gratiam, nō amicitiam, non quidpiam aliud eorum nouit, quibus honestas vitæ continetur.

At si quos pictores inter consceleratos, insecrosum supplicij addictos pingere solent,

cum ijs versatur in omni execratione, blasphemia, inuidia, seditione, iurgijs, & contentionibus perpetuis volutatus.

Hæc vna est ex Demosthenis amplificationibus valde insignis, & opulenta, quam Cicero imitatus libro quarto ad Herennium in imagine Sycophantæ, & calumniatoris. Vides in hoc exemplo amplam circumferri orationem, & maiestate plenissimam, quo pacto autem id fieri contingit animaduerte. Non amplificat ludens in sustentationibus, & locis communibus. Quid igitur præstat? res rebus etiam, atque etiam auget.

Primum, hominem omnis industrie, & ciuilijs vitæ ignarum ostendit. Dein de, vt serpentem, & scorpiorem exerto calumniæ aculeo depingit; mox virus, & damna, & clades. Tandem extortem facit sacrorum, religionum, vitæ communis. Postremo, cum damnatorum apud inferos picturis assiduò versantem. Ita alia, atque alia subinde facies orationis, cum grata simul, & terribili varietate collucet, & in imensam attollitur grauitatem.

Nec verò cum idem hoc genus attingit, inferior est Demosthenæ Marcus Tullius. Nam, vt cæteras omittam, quàm densa est, & acris, & volubilis hæc amplificatio.

Vestramque simul Iudices æquitatem, & mansuetudinem vna mater oppugnat. At que mater? quam cœcam -crudelitatem, & scelere ferri videtis, cuius cupiditatem nulla vquam turpitudine retardauit, quæ vitij animi in deterrimas partes iura hominum conuertit omnia: cuius ea stultitia est, vt eam nemo hominem; ea vis, vt nemo feminam; ea crudelitas, vt nemo matrem appellare possit. Atque etiam nomina necessitudinum, non solum naturæ nomen, & iura mutauit. Vxor generi, nouerca filij, filia pellex. Item Philip. 13. num. 18.

Qua enim in barbaria quispiam tam teter, tam crudelis tyrannus, quàm in hac vrbe, armis barbarorum stipatus Antonius. Cæsare dominante veniebamus in Senatum, si non liberè, attamen tutò. Hoc archipirata, (quid enim dicam tyranno?) hæc subfellia ab Ithyreis occupabantur. Prorupit subito Brundisium, vt inde agmine quadrato ad urbem accederet: lautissimum oppidum, nunc municipium honestissimorum quondam colonorum Sinuessam, fortissimorum militum sanguine impleuit: Brundisij non

Cic. pro Cluent. Exemplum Senótiws et Cic.

A comparatione minorum. Domicius Cæsar. Archipirata Antonius.

modò in finu auarissimæ, sed etiam erudissimæ vxoris delectos Martiæ legionis centuriones trucidauit. Inde se quo furore, quo ardore ad urbem, id est, ad eadem optimi cuiusque rapiebat. Quo tempore, Diij mortales ipsi præsidium improuissimum, nec opinantibus nobis obtulerunt. Cæsaris enim incredibilis, ac diuina virtus, latronis impetus crudeles, ac furibundos retardauit: quem tum ille demens lædere se putabat edictis, ignorans, quæcumque falsò is diceret in sanctissimum adolescentem, ea verè recidere in memoriam pueritiæ suæ. Ingressus urbem est, quo comitatu, vel potius agmine cum dextra, sinistra, gemente Populo Rom. minaretur dominis, notaret domos, diuisurum se urbem palam suis polliceretur.

Hic si verba ponderes, & sententias nouas subinde, & magis, ac magis illustres inuenies. Et hic est laudatissimus amplificandi modus in *de orat.*, sine densa, & contorta amplificatione.

Exemplum Euse, & ambitiosa illius amplificationis.

Ex Cicrone 7. in Verrem, numero 10. 11. 12. 13. 14.

CAPVT III.

IN Tricalino, quem locum cum fugiriui iam antè teauerunt, Leonidæ cuiusdam Siculi familia in suspicionem vocata est coniurationis, res defata ad istum, statim, vt par fuit iussu eius, homines, qui nominati fuerant comprehensi sunt, adductique Lilybæum; domino denunciatum est, vt adesset, causa dicta damnati sunt.

Quid deinde? quid censeris? furtum fortasse, aut prædam expectatis aliquam. Nolite vsque quaque eadem querere. In metu belli, furandi qui locus potest esse? etiam si qua fuit in hac re occasio prætermissa est. Tum potuit à Leonidæ nummorum aliquid auferre, cum denunciauit vt adesset. Fuit nundinatio aliqua, & isti non noua, ne causam diceret; Etiam aliter locus, vt absoluerentur.

Damnatis quidem seruis, quæ prædandi potest esse ratio: produci ad supplicium necesse est. Testes enim sunt, qui in consilio fuerunt; Testes publicæ Tabulæ; Testis splendidissima ciuitas Lilybæana; Testis honestis-

simus, maximusque conuentus ciuium, nihil potest: producendi sunt.

Itaque producuntur, & ad palum alligantur.

Etiannum mihi expectare videmini, iudices, quid deinde factum sit: quod iste nihilvquam fecit sine aliquo quaestu, atque præda. Quid in eiusmodi re fieri potuit, quod commodum est? expectate facinus, quàm vultis improbum; vincam tamen expectationem omnium, nomine sceleris, coniurationisque damnati, ad supplicium traditi, ad palum alligati, repente multis millibus hominum inspectantibus soluti sunt, & Leonidæ illi domino redditi.

Quid hoc loco potes dicere, homo amenissime: nisi id quod ego non quaero: quod denique in re tam nefaria, tametsi dubitari non potest, tamen ne si dubietur quidem, quaeri oporteat: quid, aut quantum, aut quomodo acceperis, remitto tibi hoc totum, atque ista te cura libero, neque enim metuo, ne hoc cuiquam persuadeatur, vt ad quod facinus nemo, præter te, vlla pecunia adduci poterit, id tu gratis suscipere conatus sis. Verùm de ista furandi, prædandique ratione nihil dico: de hac imperatoria iam tua laude disputo. Quid ais bone custos, defensorque prouinciae? Tu quos seruos arma capere, ac bellum facere in Sicilia voluisse cognoras, & de consilij sententia iudicaras, hos ad supplicium, iam more Maiorum traditos, & ad palum alligatos, ex media morte eripere, ac liberare aulus es? vt quam damnatis seruis crucem fixeras, hanc indemnatis scilicet ciuibus R. reseruares?

Perdæ ciuitates desperatis omnibus rebus hos solent exitus exitiales habere, vt damnati in integrum restituantur, vincti soluantur, exules reducantur, iudicata res rescindantur: quæ cum accidunt, nemo est, qui intelligat ruero illam Rempublicam. Hæc vbi conueniunt, nemo est, qui vllam spem salutis reliquam esse arbitretur, atque hæc sicubi facta sunt, & homines populares, aut nobiles supplicio, aut exilio leuantur: vt non ab ipsis, qui iudicassent, vt non statim, vt non eorum facinorum damnati, quæ ad vitam, & fortunas omnium pertinerent.

Hoc verò nouum, & eiusmodi est, vt magis propter reum, quàm propter rem ipsam credibile esse videatur, vt homines seruos, vt ipse,